

POLICY NOTE 1/2018

JAK MŁODZIEŻ WYBIERA STUDIA?

Wybór kierunku studiów jest jedną z ważniejszych decyzji w życiu każdego maturzysty - warunkuje bowiem możliwości dalszej drogi życiowej i kariery zawodowej. W skali kraju te wybory kształtują przyszłe zasoby kapitału ludzkiego i potencjał rozwojowy całej gospodarki.

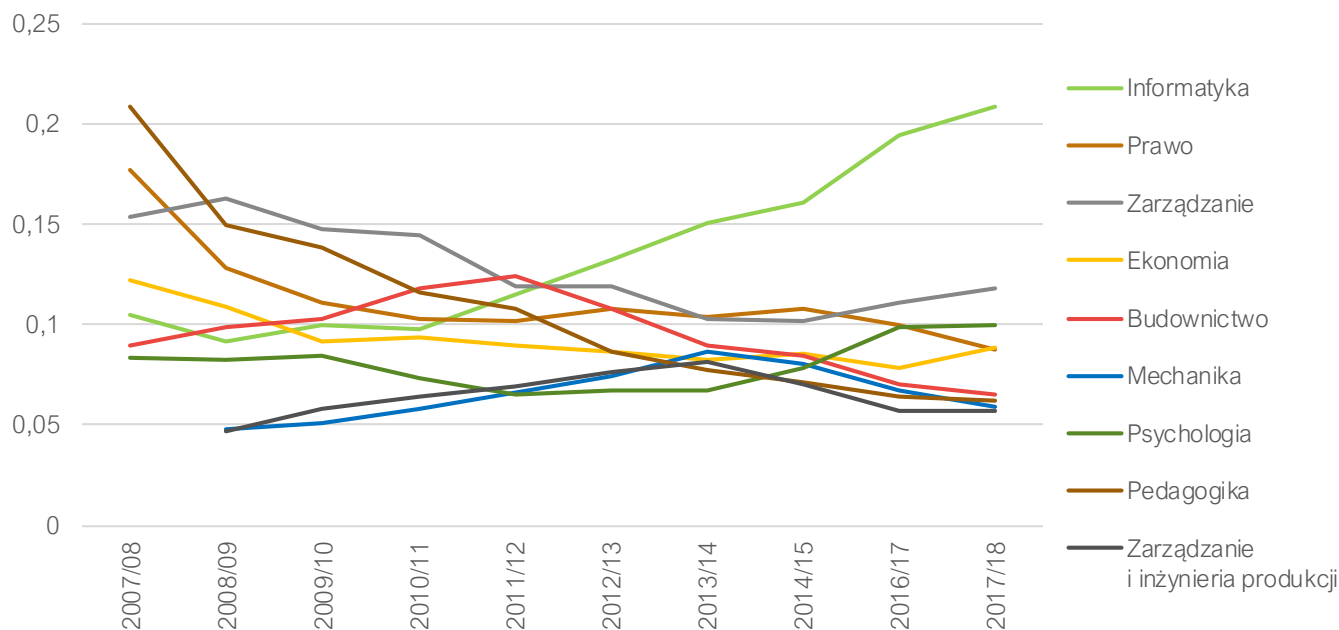
JAKIE KIERUNKI WYBIERAJĄ MATURZYŚCI?

Umasowienie kształcenia wyższego w latach 1995-2009 związane z wprowadzeniem finansowania uczelni, zależnego w dużej mierze od liczby studentów, spowodowało, że rozwijano kierunki, na których koszty kształcenia były niskie. W mniejszym stopniu brano pod uwagę dostosowanie ofert uczelni do potrzeb rynku pracy. Do dziś te mechanizmy nie są dopracowane. Wprawdzie ukończenie studiów nadal wiąże się z wyższym prawdopodobieństwem zatrudnienia i perspektywą lepszych zarobków (w porównaniu do osób legitymujących się wykształceniem średnim lub zasadniczym zawodowym), ale równocześnie występują coraz większe dysproporcje w zarobkach między absolwentami różnych kierunków studiów (Gajderowicz, Grotkowska i Wincenciak 2012).

Zmiany demograficzne, jakie nastąpiły w ostatnich latach, spowodowały spadek liczby absolwentów szkół średnich, co zmusiło uczelnie do przemyślenia swoich ofert. W latach 2005-2016 liczba studentów w Polsce zmniejszyła się o niemal pół miliona. (z 1 953 832 do 1 348 822, GUS 2016). Spadek liczby kandydatów na studia spowodował osłabienie zainteresowania kierunkami promowanymi głównie przez szkoły prywatne (ze względu na niskie koszty kształcenia), takimi jak: politologia, pedagogika czy zarządzanie. Prawdopodobnie było to efektem wzrostu świadomości wątpliwej jakości kształcenia w niektórych szkołach wyższych.

Wykres 1 pokazuje rozkład popularności kierunków studiów wśród najczęściej wybieranych przez absolwentów szkół średnich. Widoczny jest względny wzrost znaczenia kierunków związanych z zawodami pożądanymi na rynku pracy oraz spadek zainteresowania niektórymi kierunkami społecznymi. Największy wzrost popularności zanotowały: informatyka, mechanika i zarządzanie i inżynieria produkcji. Kandydaci odwrócili się natomiast od: pedagogiki, zarządzania, prawa i ekonomii. Na zmianę preferencji z pewnością wpłynęły informacje z rynku pracy, a także prawdopodobnie przywrócenie obowiązkowej matury z matematyki, uruchomienie programów wsparcia kształcenia na kierunkach ścisłych (np. Program Kierunków Zamawianych, Wincenciak, Grotkowska i Gajderowicz 2017) oraz kampanie informacyjne skierowane do kandydatów (np. kampania „Dziewczyny na politechniki”).

Wykres 1. Struktura zgłoszeń kandydatów w danym roku akademickim w dziewięciu najpopularniejszych wśród kandydatów kierunkach studiów

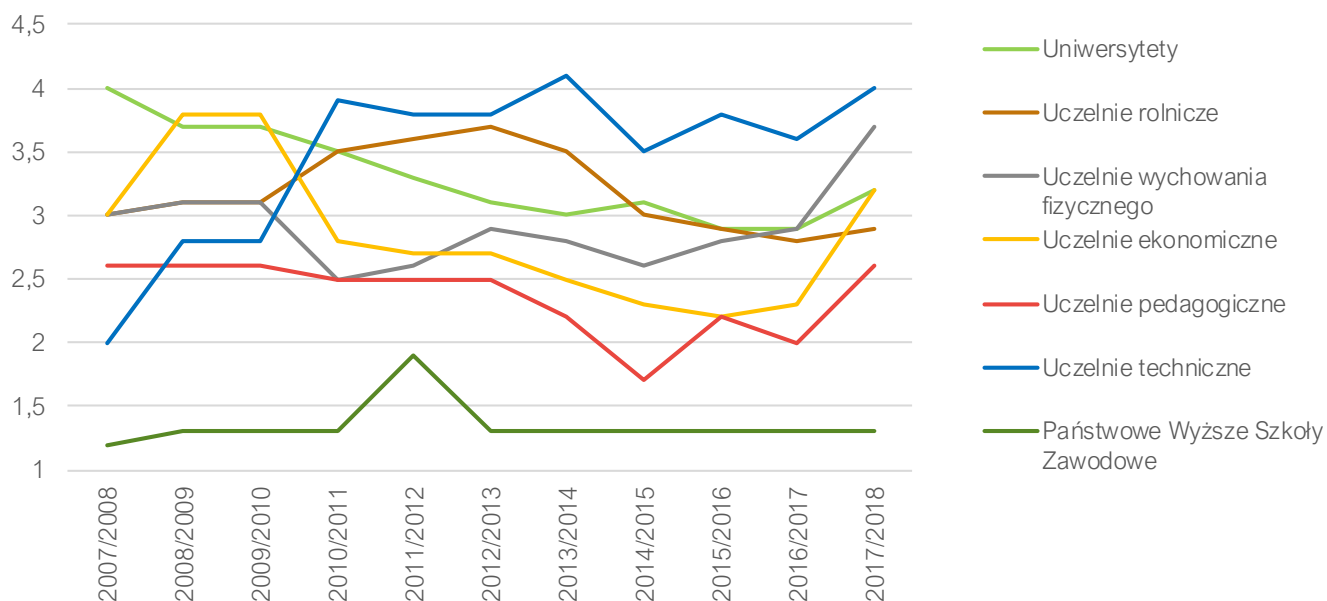

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji o popularności kierunków studiów w uczelniach nadzorowanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Dodatkowe informacje o aspiracjach i preferencjach kandydatów można wyciągnąć z porównania liczbą kandydatów na jedno miejsce w różnych typach uczelni (wykres 2.). Trzeba brać pod uwagę, że przepisy umożliwiają kandydatom ubieganie się o przyjęcie nawet na kilka kierunków studiów, w kilku uczelniach.

Można zauważyć wzrost zainteresowania uczelniami technicznymi, szczególnie wyraźny, od 2 do 3,9, w okresie 2007 - 2010. Być może jedną z przyczyn tego wzrostu było wprowadzenie w 2010 roku matematyki jako obowiązkowego przedmiotu maturalnego, co zwiększyło liczbę potencjalnych kandydatów na kierunki, na które rekrutowano na podstawie wyniku z matematyki na maturze. Zainteresowanie uczelniami technicznymi utrzymuje się na pierwszym miejscu na poziomie 3,5-4 kandydatów na miejsce. Potwierdza to opisany powyżej wzrost zainteresowania kierunkami, na które jest zapotrzebowanie na rynku pracy.

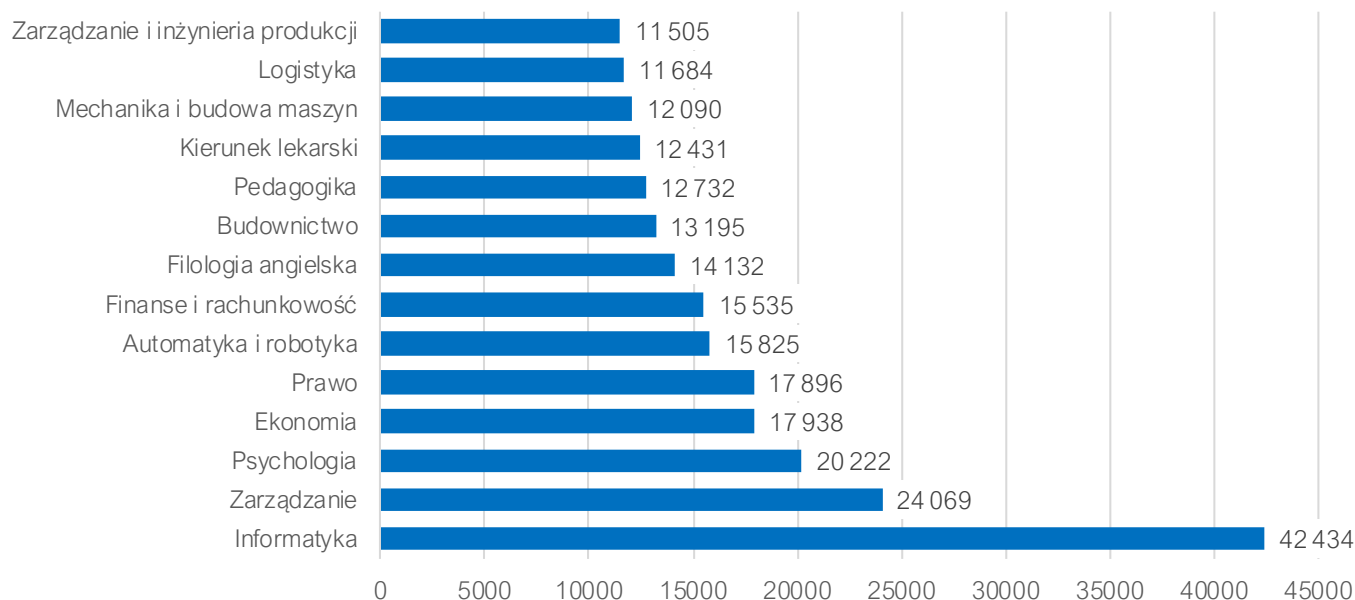
Wykres 2. Popularność uczelni, liczba kandydatów na jedno miejsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

Wykres 3 pokazuje bezwzględną liczbę zgłoszeń kandydatów na najpopularniejsze kierunki studiów stacjonarnych w 2017 roku. Widać, że kierunki społeczne, często postrzegane przez młodzież jako łatwiejsze, są wciąż bardzo popularne, a liczba kandydatów na kierunki inżynierskie jest nadal niewystarczająca względem potrzeb rynku pracy (Drogosz-Zabłocka i Minkiewicz 2016). Sytuację tę pogłębia duży odsetek studentów, którzy odpadają po pierwszym roku studiów technicznych (Wincenciak, Grotkowska i Gajderowicz 2017).

Wykres 3. Najpopularniejsze kierunki studiów w 2017 roku według ogólnej liczby zgłoszeń kandydatów

Źródło: opracowanie własne na podstawie informacji o popularności kierunków studiów w uczelniach nadzorowanych przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego.

CO WARUNKUJE WYBORY EDUKACYJNE?

Ponieważ **wybory młodzieży mają fundamentalne znaczenie dla rozwoju gospodarki i społeczeństwa** kluczowe staje się pytanie, **na ile państwo może kształtować** te wybory i na nie wpływać. Aby na nie odpowiedzieć, konieczna jest analiza czynników, jakie o tych wyborach przesądzają.

Dogłębna analiza dokonana przez zespół z Wydziału Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego (Sztanderska i Grotkowska 2015) pokazała, że **wśród najważniejszych uwarunkowań, jakie decydują o wyborze studiów, wyróżnić należy:**

- **zgodność kierunku studiów z zainteresowaniami,**
- **łatwość znalezienia pracy po studiach,**
- **prestiż zawodu wykonywanego po danych studiach.**

Z powyższego wynika, że poprzez rozwijanie zainteresowań w toku edukacji szkolnej i informowanie uczniów o sytuacji na rynku pracy można tak kształtować wybór kierunków studiów, aby lepiej odpowiadał potrzebom gospodarki. Trzeba jednak brać pod uwagę, że o ile wysoki prestiż zawodu jest istotnie i pozytywnie związany z preferencjami kandydatów na studia, o tyle wpływ prestiżu naukowego uczelni na wybory jest niejednoznaczny – dla części kandydatów wysoka renoma naukowa odstrasza od wybrania danej uczelni. Badanie wskazuje także na **niewielkie znaczenie opinii rówieśników, pracochłonności poszczególnych studiów i wysokości oczekiwanych dochodów.**

PROBLEM PRZEWIDYWANIA POPYTU NA PRACĘ

Trzeba zauważyć, że **prognozowanie popytu na pracę jest trudne i w Polsce jeszcze słabo rozwinięte.** Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej (MRPiPS) zleca szereg badań tej problematyki, w tym wojewódzkie „Barometry zawodów”, identyfikujące profesje deficytowe, zrównoważone i nadwyżkowe. Ponadto wiele autorskich opracowań prognostycznych realizują firmy prywatne, głównie agencje zatrudnienia i podmioty pragnące zaistnieć na rynku zatrudnienia. Te **badania nie są w pełni wiarygodne.** Analizy prowadzone przez MRPiPS bazują na danych rejestrowych urzędów pracy, obejmujących jedynie fragment rynku pracy w Polsce, gdyż większość pracowników (według danych „Bilansu Kapitału Ludzkiego” – BKL) nie korzystało z usług urzędów w poszukiwaniu pracy. Badania ofert w danym kanale pośrednictwa (np. internetowych) odzwierciedlają jedynie bieżące, doraźne zapotrzebowanie rynkowe. Analizy oparte na opiniach ekspertów są zwykle nieco opóźnione względem zachodzących zmian. Niestety, nie są prowadzone badania **integrujące** wszystkie dostępne dane ilościowe i jakościowe dla możliwie najlepszego prognozowania popytu na pracę w dłuższym okresie (Gajderowicz i Grotkowska 2014). Za dobry krok w tym kierunku należy uznać ogólnopolski system monitorowania ekonomicznych losów absolwentów szkół wyższych (<http://ela.nauka.gov.pl>), który na podstawie danych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych (ZUS) dostarcza informacji o ich sytuacji na rynku pracy.

Precyzyjne przewidywanie zawodów przyszłości utrudnia dynamika rozwoju technologicznego. Według danych MacArthur Foundation (Heffernan 2011) 65 proc. dzieci uczących się obecnie w szkołach będzie pracować w zawodach, które jeszcze nawet nie istnieją. Konieczne jest zatem skupienie się na rozwijaniu kluczowych kompetencji, które pozwolą na elastyczne dostosowywanie się do zmieniających się wymagań. Dostrzeżono to w Polsce i Program Kierunków Zamawianych (Wincenciak, Grotkowska i Gajderowicz 2017) został zastąpiony Programem Rozwoju Kompetencji uznanych za najważniejsze dla przyszłego rynku pracy. W szczególności są to: przedsiębiorczość, umiejętności komunikacyjne, interpersonalne, językowe, informatyczne oraz analityczne.

RYNEK PRACY PRZYSZŁOŚCI A KOMPETENCJE UCZNIÓW

Tak jak szkoły wyższe, również oświata **powinna skupiać się na kształceniu kompetencji, które będą potrzebne dzisiejszym uczniom do odnalezienia się na rynku pracy przyszłości.** Żeby sprostać tym wyzwaniom, potrzebny jest system doradztwa zawodowego, który opierałby się na najlepszych dostępnych prognozach sytuacji na rynku pracy. Równocześnie są pożądane zmiany w podstawach programowych i egzaminach zewnętrznych, które – dzięki zaangażowaniu pracodawców – powinny ściślej powiązać kompetencje absolwentów z potrzebami rynku pracy. Poza umiejętnościami zawodowymi szkoły powinny zwiększyć nacisk na to, aby wszyscy uczniowie rozwijali kompetencje analityczne, społeczne, językowe, a także aby potrafili planować rozwój swojej kariery i nabyli umiejętności samokształcenia. Zmiany w kształceniu zawodowym muszą uwzględniać to, że rewolucja technologiczna związana z automatyzacją i wykorzystaniem sztucznej inteligencji znacząco zmieni zapotrzebowanie na różnego typu kompetencje. **Najbardziej zagrożone automatyzacją są zawody, które nie wymagają takich kompetencji, jak:** myślenie analityczne, kreatywność, zdolność do rozwiązywania problemów, a także **umiejętności społeczne i interpersonalne** (por. Frey i Osborne 2013). Badanie BKL pokazało, że pracodawcy już teraz zgłaszają braki w tych kompetencjach jako największą barierę zatrudnienia, a badania polskich uczniów pokazują, że nie cenią współpracy i preferują pracę indywidualną (por. Górniak 2015; Jakubowski i in. 2017).

LITERATURA:

Drogosz-Zabłocka, E., Minkiewicz, B., 2016, Kierunki kształcenia a rynek pracy-na przykładzie kierunków ekonomicznych oraz technicznych, Nauka i Szkolnictwo Wyższe, nr 1 (21), s. 122-142.

Frey, C. B., Osborne, M. A., 2013, The Future of Employment: How Susceptible Are Jobs to Computerisation? Technological Forecasting and Social Change, No. 114.

Gajderowicz, T., Grotkowska, G., 2014, Metodologia identyfikacji zawodów kluczowych z punktu widzenia lokalnego rynku pracy, Polityka Społeczna, nr 9, s. 18-24.

Gajderowicz, T., Grotkowska, G., Wincenciak, L., 2012, Premia płacowa z wykształcenia wyższego według grup zawodów, Ekonomista, nr 5.

Górniak, J. (red.), Polski rynek pracy – wyzwania i kierunki działań: na podstawie badań Bilans Kapitału Ludzkiego 2010-2015, PARP, Warszawa-Kraków.

GUS, 2016, Szkoły wyższe i ich finanse w 2016 r., Informacje i Opracowania Statystyczne, Zakład Wydawnictw Statystycznych, Warszawa.

Heffernan, V., 2011, Education needs a digital-age upgrade, New York Times

Jakubowski, M., Konarzewski, K., Muszyński, M., Smulczyk, M., Walicki, P., 2017, Szkolne talenty Europy u progu zmian. Polscy uczniowie w najnowszych badaniach międzynarodowych. Raport Fundacji Evidence Institute i Związku Nauczycielstwa Polskiego, www.evidenceinstitute.pl/raporty.

Sztanderska, U., Grotkowska, G. (red.), 2015, Społeczne i ekonomiczne uwarunkowania wyborów osób w wieku 19-30 lat dotyczących studiowania, raport IBE.

Wincenciak, L., Grotkowska, G., Gajderowicz, T., 2017, Ocena programu kierunków zamawianych jako narzędzia kształcenia dla rynku pracy, Kultura i Edukacja, nr 3 (117), s. 198-215.

AUTORZY

Tomasz Gajderowicz
Maciej Jakubowski
Jerzy Wiśniewski

KONTAKT

mj@evidenceinstitute.pl
znp@znp.edu.pl

Seria **Policy Notes** to wspólna publikacja Fundacji Naukowej Evidence Institute oraz Związku Nauczycielstwa Polskiego, której celem jest popularyzacja wyników badań dotyczących edukacji i rynku pracy.

Związek Nauczycielstwa Polskiego jest niezależnym i samorządnym związkiem zawodowym pracowników oświaty i wychowania, szkolnictwa wyższego oraz nauki.

WWW.ZNP.EDU.PL

WWW.FACEBOOK.COM/ZNPEDUPL

Fundacja Naukowa Evidence Institute jest organizacją non-profit zajmującą się promowaniem polityki edukacyjnej opartej na badaniach.

WWW.EVIDENCEINSTITUTE.PL

WWW.FACEBOOK.COM/EVIDENCEINSTITUTEPL